

SZAKVÉLEMÉNY

a Balatonalmádi Városgondnokság részére a Balatonfűzfői úti fasorra, az Eötvös utcai vasúti kereszteződésnél található nyárfákra és a budatavai strand homokozója melletti idős nyárfára vonatkozóan

Készítette: Bús Mária

Ellenőrizte és a fotókat készítette: dr. Péti Miklós

Tartalom

1 Előzmények	3
2 A jellemzett fajok általános tulajdonságai	3
2.1 Jegenyenyár (<i>Populus nigra</i> cv. 'Italica', szin. <i>Populus nigra</i> var. <i>pyramidalis</i>)	3
2.2 Tiszaháti nyár (<i>Populus nigra</i> 'Thevestina')	4
2.3 Kínai vagy Simon nyár (<i>Populus simonii</i> 'Fastigiata')	4
2.4 Korai nyár (<i>Populus x euramericana</i> 'Marilandica' szin.: <i>Populus canadensis</i>)	4
3 Az egyes helyszínek ismertetése	4
3.1 A Balatonfüzfői út fasorai	4
3.1.1 Páratlan házszámú oldal	5
3.1.2 A páros házszámú oldal	10
3.2 Az Eötvös utcai vasúti kereszteződésnél található nyárfák	11
3.2.1 A vasút- közút-Eötvös utca elejének íve által határolt területen álló öt nyárfa	11
3.2.2 A vasút és a Neptun út közti jegenyenyárok	13
3.3 A Budatavai strand homokozója melletti idős nyárfa	14
4 További tájékoztatás	16

1 Előzmények

A Balatonalmádi Városgondnokság megkereste a Halasi Erdők Erdőbirtokossági Társulatot, hogy részére a Balatonfűzfői úti fasorra, az Eötvös utcai vasúti kereszteződésnél található fákra és a budatavai strand homokozója melletti idős nyárfára vonatkozóan szakvéleményt készítsen. 2019. március 11-én a cég vezetőjével és kertész szakemberével közös helyszíni szemlére került sor, ahol megtekintettük a konkrét területet és feladatot.

A szakvélemény elkészíttetése azért vált szükségessé, mert az idős fák veszélyforrást jelentenek a város életében, valamint a Balatonfűzfői út 29. szám alatti ház lakója a ház előtti két fa egészségi állapotának kivizsgálását írásban kérte a várostól.

2019. április 4-én a fenti területeket helyszíneltek, az egyes fák fafaját, méreteit megállapítottuk, egészségi állapotukat minősítettük. A fasort, facsoportokat egészében is értékeltük elhelyezkedésüket, termőhelyi viszonyaikat figyelembe véve.

2 A jellemzett fafajok általános tulajdonságai¹²

2.1 Jegenyenyár (*Populus nigra* cv. '*Italica*', szin. *Populus nigra* var. *pyramidalis*)

A jegenyenyár a feketenyár legismertebb hímivarú kultúrváltozata. Jellemzője a nyúlánk, oszlopos korona, amely számos, a törzsön hosszan elhelyezkedő vékony, rövid, felegyenesedő ágból áll. Törzse alacsonyan ágas, sudarlós, bordás, gyakran gyökérterpeszekkel (1. számú kép). Kérge sötétszürke, durván repedezett. Gyökérzete zömmel a talaj felszíne alatt futó, messze hatoló oldalgyökerekből áll. Dekoratív, a tájképet is meghatározó alakja, könnyű szaporíthatósága, edzettsége, gyors növekedése miatt a XIX. század végétől kedvelt sorfa volt. A XX. század közepétől visszaszorulóban van. Vastagabb ágai gombafertőzés miatt (Marssonina) könnyen elhalhatnak, ami különösen az utak mentén balesetveszélyes. Faanyaga iparilag alig használható fel.

A nyáarak életkora általában rövid, kivéve az őshonos alapfajokat, a fekete és fehér nyárat.

¹ Dr. Gencsi lászló, Dr. Vancsura Rudolf: *Dendrológia, Mezőgazda Kiadó, Budapest, 1992. 351-352, 356-357, 332-335, 365-367. oldal*

² dr. Bartha Dénes: *Magyarország fa- és cserjefajai Mezőgazda Kiadó, Budapest, 1999. 156-157. oldal*

2.2 Tiszaháti nyár (*Populus nigra* 'Thevestina')

Jegenyetermetű nyár, ágai többé-kevésbé a törzshöz simulók, koronája gyakran még a jegenyenyárénál is karcsúbb. Egyenes, hengeres, terpesz nélküli törzsét fiatal korban sima kéreg borítja, szürke, repedezett héjkéreg csak az idősebb törzsek alján alakul ki, a kéregrepedések finomak, sekélyek, röviden tagoltak. Gyökérzete felszíni, de nincsenek olyan messze hatoló oldalgyökerei, mint a jegenyenyárnak.

Sok napfényt kívánó, melegkedvelő változat, a levegő szárazságát jól elviseli. Kimondottan mészkedvelő. A jegenyenyárnál nagyobb vízigényű.

2.3 Kínai vagy Simon nyár (*Populus simonii* 'Fastigiata')

Mutatós külsejű parkfa. Jegenye alakú változat, ágai hegyesszögben felfelé irányulók. Hajtásai vékonyak. Hímivarú. Keskeny koronája miatt elsősorban sorfásításra alkalmas. Jól bírja az átmeneti szárazságot, a városok kedvezőtlen klímáját és a szennyezett levegőt is. Egyszerűen nevelhető, ellenálló, szép alakú fa, 2-3 métertől képezi szabályos, ovális koronáját.

2.4 Korai nyár (*Populus x euramericana* 'Marilandica' szin.: *Populus canadensis*)

Az egyik legrégebbi nemesnyár hibrid, a fekete nyárak szekciójába tartozik. Nőivarú klón. Közép-Európában a XIX-XX. század fordulóján kanadai nyár néven terjedt el. Nagytermetű, zömök fa, nyúlánk ágakra bomló, sokszor S alakúan hajlott törzsszel. Ágain kevés a rövidhajtás, így koronája viszonylag laza. Kérge idős korban hosszant repedezett, keskeny repedésekkel és széles hátú, egyenes lefutású kéregormokkal. Rügyei hegyes tojásdadok, nyúlánkak, barnák, balzsamosak. Korán fakad és korán hullatja a levelét. Termős füzérei röviddel a lombfakadás előtt jelennek meg. A kifejlett fák rendszeresen teremnek, termésében sok a gyapot, de kevés a fejlett mag.

Mérsékelt melegkedvelő. Vízigénye nagy. Magassági növekedése fiatal korban lassú, erős ágasodásra hajlamos. Tíz éves kora táján kezd élénk és tartós magassági és vastagsági növekedésbe. Hosszú életű, kedvező termőhelyen akár a 100 éves kort is elérheti. Fája értékes ipari fa. Hátránya, hogy belterületen nagy tömegben kiszabaduló gyapotszőrei az allergiásoknak nehézséget okoznak.

3 Az egyes helyszínek ismertetése

3.1 A Balatonfüzfői út fasorai

A Balatonfüzfői utat mindkét oldalon fasor kíséri. Ez a város egyik főútja, mely egyben a 71-es számú főközlekedési út is.

Feladatunk az Előd és a Töhötöm utca közötti közel 500 méteres páratlan oldali szakasz és a páros oldal néhány jegenyenyárfájának értékelése. Az út Balaton felőli oldalán majdnem összefüggő nyárfasor áll, az utca másik oldalán már szaggatottabb és vegyesebb a fasor.

3.1.1 Páratlan házszámú oldal

A páratlan házszámú oldalon 16 darab jegenyenyár, 14 darab kínai nyár és mindössze egyetlen rossz állapotú diófa található.

3.1.1.1 Jegenyenyárok a páratlan oldalon

A jegenyenyárok átlagos magassága 24 méter, mellmagassági átmérőjük 92 cm. A kapott tájékoztatás szerint az első fasort a múlt század első felében telepítették, majd ezt a 60-70-es években felváltották egy új fasorral. Ebből következően a jelenlegi jegenyenyár fák kora 50-60 év körüli vagy azt meghaladó, több erősen gyökerterpeszes (1. számú kép).

Amikor ezt a fasort telepítették, még egész más települési, közlekedési környezetbe ültették a fákat. Ma már egy üdülőváros nagyon forgalmas közútjának szélén állnak, az utat szegélyező árok rézsűjének legszélén. A másik oldalról a vegyes használatú (gyalogos és kerékpáros) járda határolja a fasort. Az utóbbi évtizedek építkezései (útszélesítés, árokmélyítés, csatornafektetés) a gyökereket össze-vissza sarabolták, mely a hatalmas fák stabilitását veszélyezteti. Ugyanakkor a fajra jellemző messze nyúló gyökerek a közművek épségét és a környező kertek célszerű használatát zavarhatják. A fák ágai pedig belenőnek a légvezetékek hálózatába. Emiatt rendszeresen szabaddá kell tenni ágnyeséssel a vezetékek környezetét. A lehulló száraz ágak a közlekedőkre (közúton közlekedők és kerékpárosok, gépkocsival utazók) veszélyesek. A fasort minden egyedének vezérhajtását korábban csonkolták (2. számú kép).

A 29. számú ház tulajdonosa sérelmezte az önkormányzatnál, hogy a háza előtti nyárfa gyökere behatolt a kertjébe, ágai zavarták, viharok idején lehetetlenné tették a kábel TV nézését, száraz ágai bármikor és környezetében akárhova hullva balesetveszélyesek. Panaszai helytállóak (3. számú kép).

Megállapítható, hogy a páratlan oldal jegenyenyárait hosszú idő óta nagy gondossággal kezelték. A tősarjakat visszavágták, az alsó ágakat többnyire szakszerűen felnyesték. A Töhötöm utcától indulva a fák egészségi állapota romlik. A Kond utcai saroktól kezdve kéregelhalás mutatkozik a fákon, korhadási folyamat jelei láthatók. A korhadást fentről, a koronából induló gombafolyás jelzi (4. számú kép).

Összességben megállapítható, hogy a páratlan oldali fasor jegenyenyár tagjain az öregedés és legalább a fák felénél a bekorhadás jelei mutatkoznak. Emellett alkatuknál, méretüknél fogva a megváltozott (sűrűn lakott, nagy forgalmú közút és gyalogút, föld alatt és föld fölött bevezetékelt) környezetben veszélyességük mérséklése nehéz, olykor megoldhatatlan feladat. Cseréjük indokolt és szükséges.

1. számú kép Jegenyenyár erős gyökérterpesszel és korábbi törzstisztítás nyomaival

2. számú kép Lombtalan állapotban jól látszik a korábbi vezérhajtás csomkolása

3. számú kép Vezetékháló a 29-es számú ház előtt

4. számú kép A bekorhadást gombafolyás jelzi

3.1.1.2 Kínai nyárok a páratlan oldalon

A kínai nyárok a Töhötöm utcai kereszteződéstől alkotnak egy 11 fából álló mutatós fasort hézagokkal, a másik három fa már szórtan helyezkedik el a jegenyenyárok között (5. és 6. számú kép). A kínai nyárok korán fakadnak, már lombosak voltak április első napjaiban is. Egészségi állapotuk sokkal jobb, mint a jegenyenyároké. Ezért balesetveszélyességük valamivel kisebb, de koronájuk méreténél fogva a vezetékeket bolygathatják az ágaik (7. számú kép). Átlagmagasságuk 15 méter, átlagos mellmagassági átmérőjük 42 cm.

A kínai nyárok koronájában is előfordulnak száraz ágak. Ezek a közlekedési környezetre veszélyesek lehetnek (7. számú kép fehér nyíl).

5. számú kép A fasor kezdete a Tőhötöm utcánál

6. számú kép Fasor hézagokkal

7. számú kép Száraz ágak a koronában. Az ágak hozzáérnek a vezetékhez

A kínai nyárok bár jobb egészségi állapotban vannak, mint a jegenyenyárok, a légvezetékek miatt azonban fenntartásuk nem indokolt. Ugyanis minél többet nyesik a nyárok koronáját, annál több száraz ág képződik abban, ami a legváratlanabb helyzetben, időben okozhat balesetet a lehullásával.

3.1.2 A páros házszámú oldal

A páros házszámú oldalon nincs egységes fasor. Számos díszfa és gyümölcsfa szórtan található, igen vegyes, nem igazán egy főút fásításához méltó képet mutatva.

A páros házszámú oldalon csupán négy jegenyenyár található. Kettő a Balatonfüzfői út és a Szegfű utca kereszteződésében lévő ház előtt van. A másik kettő a Balatonfüzfői út és a Bercsényi utca sarkán áll. Mind a négy rosszabb állapotú, mint bármelyik túloldali fa. Kevésbé gondozottak és jóval betegebbek. A Szegfű utcánál állók egyikén jól látszik a gombafolyás, a másikon már alacsonyan jelentős ágszáradás tapasztalható. A Bercsényi utcánál lévő egyik fát valószínűleg korábban villámcsapás érthette. Ezért törzselhalás jelei mutatkoznak rajta, gombafolyás van és hangyák bontják a faanyagát. A másik fa koronájában sok a száraz ág.

A páros házszámú oldal négy jegenyenyár fájának az egészségi állapota kritikus, a túl sok száraz ág miatt balesetveszélyességük fokozott, cseréjük mielőbb indokolt.

3.2 Az Eötvös utcai vasúti kereszteződésnél található nyárfák

3.2.1 A vasút- közút-Eötvös utca elejének íve által határolt területen álló öt nyárfa

Ezen a területen nemcsak nyárfák állnak, hanem többféle fát ültettek ide. Van egy fiatalabb nyárfa is, de a szakvéleménynek csak az idős nyárákkal kell foglalkoznia. Korábban mind az öt idős nyárfát koronában csonkolták (8. számú kép). A vezérágakat kivágták és a nagy oldalágakat is levágták. Ezek a fák tiszaháti nyárák, szembetűnő eltérésük a jegenyenyáraktól: nem bordás, hanem hengeres a törzsük (9. számú kép).

8. számú kép Az öt tiszaháti nyár a vasúti átjárónál

A középső fát villámcsapás érthette. Erre utal a törzsén feljebb látható bekorhadás, és szemmagasságban a kéreghiány (nyíl mutatja a 10. számú képen).

A kéreghiányos fa mellett álló, a sorompóhoz legközelebbi fán bekorhadás látható az egyik ágcsontból kiindulón, törzsére borostyán fut fel.

9. számú kép A tiszaháti nyár hengeres törzse

10. számú kép Kéreghiányos tiszaháti nyár

Az öt tiszaháti nyár jobb egészségi állapotú és állékonyágú, mint a Balatonfüzfői út jegenyenyárai. Viszont két fontos közlekedési pálya között állnak ezek a nagy magasságú (25 méter) és hatalmas tömegű (egyenként közel 6 m³ fatérfogat, élősúly közel 5 tonna) faóriások, melyek már nem fiatalok. Életkoruk a jegenyenyárakéhoz hasonló lehet. Cseréjüket magas életkoruk miatti kiszámíthatatlan statikai viselkedésük és a közlekedési pályák közelsége indokolja. Amennyiben az önkormányzat ütemezett cserére készül, ezek a tiszaháti nyárak hagyhatók legutoljára.

3.2.2 A vasút és a Neptun út közti jegenyenyárak

A Neptun út melletti két jegenyenyárfá és egy tiszaháti nyár egyidős a Balatonfüzfői út fáival. Ezek is koronában csonkoltak, hatalmas méretűek. A jegenyenyárak földig ágasak (11. számú kép). Ebben az ágrengetegben természetesen akad bőven száraz ág is. A fák közvetlenül a kerékpárút szélén állnak, helyük, helyzetük, állapotuk veszélyforrás a közlekedők (utasok a vasúton, kerékpárosok, gyalogosok, parkírozóba behajtó autósok) számára. Emellett az ágaik a légvezetékeket is eléri. Kivágásuk szükséges.

11. számú kép Jegenyenyárak a Neptun út mellett

Az eddig tárgyalt fák (jegenyenyárok és kínai nyárok) kitermelése után „várostűrő”, légi-és földvezetékeket kevésbé zavaró (kis koronájú és kisebb gyökérzetű) fafajokkal kell megoldani a fasorok, facsoportok felújítását. Az új fák nem ültethetők közvetlenül a régiak helyére.

3.3 A Budatavai strand homokozója melletti idős nyárfa

Az impozáns méretű korai nyár a strand délnyugati sarkában egyedül áll a homokozó mellett. 27 méter magas, törzsének kerülte mellmagasságban 495 cm, átmérője 158 cm. Ebből következően térfogata közel 12 m^3 , tömege csaknem 10 tonna. Valószínűleg e fafaj hazai elterjedésének korai szakaszában ültethették, tehát életkora közelítheti a 100 évet. Élőhelye a nyár számára ideális, hiszen a Balaton vize folyamatosan táplálja. Ennek is köszönheti méreteit és viszonylag jó egészségi állapotát.

Három méter magasságban két hatalmas ágra ágazik el, amit további elágazások követnek. Így alakult ki a hatalmas korona, melynek ágait csonkolták, hogy a további terebélyesedést megakadályozzák (12. számú kép). Látható, hogy koronáját később többször is erőteljesen nyesték. Ennek eredményei a száradó, vastagabb ágcsontok a koronában (a képen a fehér nyíl mutat ilyenre). Ilyen korú és többször nyesett nyárfán a kisebb nagyobb száraz ágak megjelenése természetes. Ha nem itt állna, még évtizedekig élhetne ez a fa, de az idős fáról akár vastagabb ágak is letörhetnek egy-egy szélvihar alkalmával. Vagy a letört ágak fennakadnak a koronában és a legváratlanabb pillanatban, akár szélcsendes időben is leeshetnek.

Sajnos alatta alakították ki a homokozót, ahol nyáron sok gyermek tartózkodik. Emellett a strandon, a vízparton csúcsidőben szívesen húzódnak a hatalmas koronájú fa alá. Ez kétségtelenül nyugtalanító és vállalhatatlan felelősségi helyzetet eredményez.

Ez a korai nyárfa a Balaton északi partja fásításának egyik szép tanúfája. Ha a homokozót el lehetne telepíteni alóla, akkor csökkenthető a veszélyforrás jellege. A fát szimbolikus, átléphető kerítéssel kellene körbevenni a korona vetület vonalában. Egy táblára fel kellene írni a fa fafaját, körülbelüli korát, méreteit. A közönséget fel lehetne hívni, hogy mérjék meg, hányan ölelhetik körbe. Azt is ki kell írni, hogy erős vagy viharos szélben ne tartózkodjanak a fa közelében.

Mindez nem mentesíti a fenntartókat a rendszeres (éves) és ha szükséges, az eseti karbantartás alól. A karbantartás elsősorban koronagondozásból és a száraz ágak eltávolításából áll.

Amennyiben nem lehet a homokozót áttelepíteni és a fenti kialakítást megoldani, a fát sajnos ki kell vágni a folyamatosan fennálló balesetveszély miatt.

12. számú kép Hatalmas korai nyár a Budatavai strandon

4 További tájékoztatás

A közterületen álló fás szárú növények védelmével, így azok kivágásával és pótlásával is a 346/2008. (XII. 30.) számú kormányrendelet foglalkozik. A 6. § kimondja, hogy a fakivágást a jegyző engedélyezi.

A kikerülő faanyag legalább 180 m³ lesz, mely hasznosítható hányaddal is rendelkezik.

A közösségi tereken végzett fakitermelés igen veszélyes munka, a munka végzőjére és az élő, illetve az épített környezetre egyaránt. Ezeket a magas fákat csak kosaras kocsiból, felülről induló fokozatos lebontásukkal lehet kivágni. Különösen fontos a járókelők, kerékpárosok, gépkocsik, vasúti közlekedés távoltartása a munkavégzés idejére és egyeztetés a légvezetékek üzemeltetőivel. Nagy körültekintést igényel az épületek, közművek, közlekedési pályák, vagyontárgyak megóvása. A munkát csak és kizárólag lakott területi fakitermelésből vizsgázott, a munka baleseti kockázatának elkerülésére igazoltan felkészített személyek végezhetik.

A fák kivágását lehetőleg vegetációs időn kívül, lombtalan állapotban kell végezni.

Veszprém, 2019. április 15.

Bús Mária
okleveles erdőmérnök
szakértői engedély száma: XVII/316/2/2010.